

تأثیرپذیری ادبیات فارسی از قرآن و حدیث
و نقش آن در یادگیری بهتر دانش آموزان

مؤلف:

پوران دهنی

بهار ۱۳۶۹

عنوان و نام پدیدآور	: تأثیرپذیری ادبیات فارسی از قرآن و حدیث و نقش آن در یادگیری بهتر دانش آموزان / مؤلف پوران ملکی
مشخصات نشر	: انتشارات نایاب - ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری	: ۵۹ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۱۱-۵۷-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: شعر فارسی -- تأثیر قرآن
موضوع	: Persian poetry-- *Qur'anic influences
موضوع	: قرآن در ادبیات فارسی
موضوع	: Qur'an-- *In Persian literature
موضوع	: احادیث در ادبیات فارسی
موضوع	: Hadith in Persian literature*
موضوع	: شعر -- احادیث
موضوع	: Poetry-- Hadith
سرشناسه	: ملک پوران، ۱۳۵۴ -
رده بندی کنگره	: PIR۴۱۹۱/۰۳۸۱۲
رده بندی دیویی	: ۸۱۲/۰۳۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۵۶۳۹۹

تأثیرپذیری ادبیات فارسی از قرآن و حدیث و

نقش آن در یادگیری بهتر دانش آموزان

مؤلف: پوران ملکی

ناظر فنی: جعفر حسینی فر

ویراستار علمی: محمدعلی نوزاد ویراستار ادبی: مهناز قاسمی رضی آباد

ناشر: انتشارات نایاب

طراح و صفحه آرا: مینا معرفت اجرلو

نوبت و سال چاپ: اول - ۱۳۹۶ قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۱۱-۵۷-۸ ISBN: 978-600-8611-57-8

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

صحافی: افق

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

پیشگفتار

قرآن مجید کتاب دینی ماست و معانی و مفاهیم آن در طول چهارده قرن از جهات مختلف در حیات فردی و اجتماعی ما تأثیر پنهان و آشکار نهاده است. چنان که امروزه نمی‌توان جنبه‌ای از جنبه‌های گوناگون زندگی مسلمانان را یاد کرد که قرآن مجید و معانی والای آن به نحوی مستقیم یا غیرمستقیم در آن تأثیری نگذاشته باشد و هر کس در این باره تأملی به سزا کرده باشد و عناد نورزد، به صحت این اعتقاد اقرار می‌کنند. حدیث نیز که همان «قول و فعل و تقریر» پیامبر اکرم است، همین حکم را دارد و الفاظ و معانی آن به صورت‌های گوناگون در زندگی مسلمانان و در رفتار و گفتار و کردار آنان تأثیر نیرومند و دراز آهنگی داشته است.

یکی از بارزترین مواضع این تأثیر، سروده‌های شاعران و نوشته‌های نویسندگان است. هر ملتی به سرمایه‌هایی از ادب و مادی و معنوی، می‌تازد. یکی از سرمایه‌های جاودانی و افتخار آمیز ما ایرانیان نیز سرودهای شاعران و سخنوران و نوشته‌های دبیران و نویسندگان و تأملات عارفان و اندیشه‌های حکما و فیلسوفان و متکلمان ایرانی مسلمان است و همه می‌دانند که بسیاری از ابیات و عبارات این زبان را «اشاره»، «تلمیح»، «اقتباس»، «تضمین»، «تحلیل آیات»، «قصص» و «تمثیل»‌های گوناگون این کتاب مبین و سخنان پیامبر بزرگوار خدا تشکیل می‌دهد و همه‌ی آن بزرگان در عبارت‌پردازی، استدلال و بیان آن چه در ضمیر خود از این موارد بهره‌مند شده‌اند. لذا اگر کسی ادعا کند که «من» می‌تواند اشعار رودکی، فردوسی بزرگ، ناصر-خسرو، خاقانی، سنایی، عطار، مولوی، سعدی، حافظ، جامی و صدها تن شاعر دیگر و نیز آثار مردانی چون غزالی، عنصرالمعالی، زبیدی، ناصرخسرو، منشی و بسیاری دیگر را بدون فهم قرآن مجید و تفسیر آن و تأمل در احادیث نبوی و سیرت دریا، باید در صحت ادعای او تردید کرد زیرا به قول حافظ: «هرچه دارم همه از دولت قرآن است»؛ به دلیل انواع تأثیراتی که این دو منبع گران‌مایه‌ی عظیم در ادب فارسی بر جای گذاشته‌اند. ناگفته نماند که موارد ارائه شده در این کتاب تنها مشتی از خروار است و از شما خواننده و صاحب نظر ارجمند خواهشمندیم ما را در رفع کاستی‌های موجود یاری و راهنمایی فرمایید تا ان شاء الله در گردآوری‌های آتی درصدد رفع این معایب برآییم و از راهنمایی‌های علمی شما بهره‌مند گردیم. در پایان جا دارد از زحمات پژوهشگران ارجمندی که من را در تهیه این مجموعه یاری نمودند تشکر ویژه نمایم و همچنین از ویراستار علمی

این کتاب، آقای محمدعلی نوزاد و تیم تلاشگر نشر نایاب به مدیریت استاد ارجمند آقای جعفر حسینی‌فر تشکر می‌نمایم.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	مقدمه
۲	قرآن کتاب استثنائی ما
۲	تعریف ادبیات
۴	تأثیرات دین اسلام در عرصه ادبیات
۵	صبر و شکیبایی قرآن در نظم و نثر
۶	حدیث چیست
۷	حدیث محبت در ادب فارسی
۹	نگاهی به پیشینه موضوع
۱۱	پیشینه نظری
۱۲	پیشینه عملی (نقد کتاب)
۱۲	تأثیرپذیری اشعار رودکی از آیات قرآن
۱۳	تأثیرپذیری اشعار فردوسی از آیات قرآن
۱۴	تأثیرپذیری اشعار ناصر خسرو از آیات قرآن
۱۵	تأثیرپذیری اشعار حکیم نظامی از آیات قرآن
۱۶	تأثیرپذیری اشعار حافظ از آیات قرآن کریم
۱۹	مولوی و داستان یوسف (ع)
۲۰	یوسف: نمونه‌ی زیبایی
۲۱	رؤیای یوسف
۲۲	چاه یوسف
۲۲	پیراهن یوسف

۲۲		نجات یوسف
۲۳		شیفتگی زلیخا
۲۳		یوسف عزیز پروردگار
۲۵		شفای چشمان یعقوب
۲۵		یوسف خواب و خواب‌گذاری
۲۵		علم تعبیر خواب
۲۶		یوسف عزیز مصر
۲۹		جایگاه آت قرنی در اشعار سنایی
۳۳		نهج البلاغه در اشعار شهریار
۵۲		داستان پیامبران در شعر فارسی و تأثیر آن بر یادگیری دانش‌آموزان
۵۵		آموزش مفاهیم دینی با استفاده از ادبیات فارسی به دانش‌آموزان
۵۹		فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

قرآن بزرگ‌ترین یاور و استوارترین پناهگاه برای همه‌ی نویسندگان و شاعران اسلامی بوده است حتی کسانی هم که اندیشه‌ای ناهمسو با اسلام داشته‌اند به این ریسمان خدایی چنگ زده‌اند و در پس این دژ استوار، پناه گرفته‌اند، اگرچه اینان از این تمسک طرفی برن بسته بلکه در تیرگی‌ها فرو رفته‌اند که: «من یهدالله فهو المهتدی و من یضل فأولئک هم الخاسرون» (آیه‌ی ۱۷۸ / اعراف) و کلام مولانا هم به معنی این آیه اشاره دارد:

در بنی فرمود کاین قرآن ز دل
هادی بعضی و بعضی را مضل

قرآن برای مسلمانان نیز هم زبان دل است و هم ترجمان اعتقاد و پشتیبان آن تقدیسی را متداعی می‌کند که آرام بخش است و هم شکوهمند، شکوهی معنوی که همه را به سکوت وامی‌دارد، «نا قرء القرآن فاستمعوا له و انصتوا» (آیه‌ی ۲۰۴ / اعراف) و آرامشی که نتیجه هدایت و ایمان است، «دی اللداس و بنیات من الهدی و الفرقان» (آیه‌ی ۱۸۵ / بقره) به علاوه مضامین قرآنی بخشش و عطا از عاطفه‌ی جمعی همه‌ی مسلمانان را به خود اختصاص داده است.

رشته استواری است که میان آنان پیوندی ایجاد کرده، هم ضامن بقا و دوام خود است و هم جاودانگی اعتقادات اسلامی را تضمین می‌کند. این ویژگی همان عنایت الهی است که مانع هر گونه تحریف و تغییر احکام و قرآن نیز است.

زبان فارسی از زبان‌های عمده‌ی بهره‌دهنده به فرهنگ اسلامی و بهره‌برنده از معارف انسان‌ساز قرآنی است از این‌رو دانستن قرآن و حدیث و درک معانی و مضامین والای آن لازم می‌نموده و پیوسته مورد نظر مردم به ویژه ادب‌دوستان و منتقدان بوده است.

از آن‌جا که تمامی محققان در جوامع بشری در پی نقش قرآن و حدیث بوده‌اند، از کشورهای غربی تا شرقی و بر اساس سطح فکری افراد همه برای رساندن جامعه‌ی خود به رشد فکری و فرهنگی و سیاسی و اجتماعی تلاش دارند. در این کتاب به گوشه‌ای از این نقش‌ها و تأثیر قرآن و حدیث در ادبیات فارسی خواهیم پرداخت.

قبلاً باید این نکته را یادآوری نماییم که قرآن به عنوان یک الگوی بشری همواره مورد توجه شاعران و سخنوران قرار گرفته تا آن‌جا که آن‌ها در بسیاری از اشعار و نوشته‌های خود از قرآن و حدیث بهره‌های فراوانی گرفته و در واقع با همت و پاسداری مسلمانان بوده که در آن هیچ تحریفی صورت نگرفته است.